

- Athenäum Verlag GmbH, 1980. – 325 S.
6. Drozd L. Deutsche Fach- und Wissenschaftssprache / Leo Drozd. – Wiesbaden : Oscar Brandstetter Verlag KG, 1973. – 207 S.
 7. Hausherr-Maelzer M. Die Sprache des Patriarchats / Michael Hausherr-Maelzer. – Frankfurt am Main : Verlag Peter Lang GmbH, 1990. – 246 S.
 8. Eine neue Geschichte der deutschen Literatur. – Berlin : University Press, 2007. – 1219 S.
 9. Pretzel U. Mittelhochdeutsche Bedeutungskunde / Ulrich Pretzel. – Heidelberg : Carl Winter, 1982. – 296 S.
 10. Roelcke Th. Fachsprachen / Thorsten Roelcke. – Berlin : Erich Schmidt Verlag GmbH Co. KG, 2010. – 269 S.
 11. Sowinski B. Grundlagen des Studiums der Germanistik / Bernhard Sowinski. – Köln-Wien : Böhlaus Verlag, 1994. – 273 S.

Микола Ончуленко
(Чернівці)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ “APPEAL” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Розглядаються підходи до виокремлення структури лексико-семантичного поля. Здійснено спробу реконструкції лексико-семантичного поля вербалізації концепту APPEAL в англійській мові. Стаття надає приклади різноманітних підходів до структури ЛСП APPEAL у сучасній лінгвістиці. Піднімається питання дослідження концептів за допомогою лексичних парадигм різного рівня.

Ключові слова: *концепт, лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, периферія, центр, ядро.*

Рассматриваются подходы к выделению структуры лексико-семантического поля. Осуществлена попытка реконструкции лексико-семантического поля вербализации концепта APPEAL в английском языке. В статье приводятся примеры разных подходов к структуре ЛСП APPEAL в современной лингвистике. Поднимается вопрос исследования концептов с помощью лексических парадигм разного уровня.

Ключевые слова: *концепт, лексико-семантическое поле, лексико-семантическая группа, периферия, центр, ядро.*

The article investigates approaches to the study of the lexico-semantic field. The reconstruction of the lexico-semantic field verbalizing the concept of APPEAL in the English language was carried out. The article gives examples of different approaches to the structure of the lexico-semantic field APPEAL in contemporary linguistics. The question of the concepts' study via lexical paradigms of various levels is risen.

Key words: *center, concept, core, lexico-semantic field, lexico-semantic group, periphery.*

Слова, як відомо, формують мовну картину світу, об'єднуючись у лексико-семантичні парадигми різного рівня на основі інтегральних або диференційних семантичних компонентів. Усвідомлення того, що словниковий склад мови не є механічною су-

купністю окремих лексем, а взаємопов'язаною й взаємозумовленою системою відповідних одиниць, спонукає мовознавців розглядати не ізольовані слова, а групування слів, що представлені у свідомості носіїв мови як вербалізовані фрагменти навколишньої дійсності й ілюструють особливості усєї системи: її цілісність, неперервність, ієрархічну будову.

Виділення структур ментального простору (концептів, фреймів, сценаріїв), що приховуються за лексичною одиницею дає змогу досліджувати не лише окремі мовні одиниці, а й цілі корпуси лексики. У цьому випадку когнітивна лінгвістика має точки дотику з дослідженням лексико-семантичного поля.

Метою представленого дослідження є встановлення структури ЛСП дієслів APPEAL у сучасній англійській мові.

Об'єктом нашої розвідки є дієслова із спільним компонентом *appeal*, що слугують мовним засобом вербалізації концепту APPEAL в англomовному дискурсі. **Предмет** дослідження становлять семантичні особливості дієслів із спільним компонентом *appeal*.

Актуальність статті зумовлена значним інтересом сучасних лінгвістичних студій до дослідження концептів через лексико-семантичні поля, що зумовлено можливістю систематизації словникового складу мови по-новому, використовуючи концепти.

У сучасному мовознавстві поле визначають як сукупність одиниць, поєднаних спільністю змісту, що відтворює понятійну, предметну або функціональну подібність позначених явищ [6, с. 380].

У наукових дослідженнях переважають визначення ЛСП як зменшеної моделі лексико-семантичної системи, особливо організованого, переважно моночастиномовного, однорівневого, парадигматичного утворення лексем.

Ф. Нікітіна розглядала лексико-семантичне поле як засіб об'єктивного представлення семантики тексту в лексиці. Дослідниця аргументувала свою позицію щодо окресленої проблеми тим, що „відбиваючи об'єктивну реальність, семантичне поле не є однозначною, точною лінгвістичною одиницею. Його змістове наповнення часто залежить від загальної лінгвістичної концепції, якої дотримується дослідник, або від конкретної наукової мети” [4, с. 14].

Для лексико-семантичного поля передбачається присутність загальної (інтегральної) семантичної ознаки, яка об'єднує всі одиниці поля і, як правило, передається лексемою з узагальненим значенням та наявність диференційних ознак, за якими одиниці

поля відрізняються одна від іншої. Однак, інтегральні семантичні ознаки за певних обставин можуть бути диференційними.

Дослідження мовних явищ на основі польової моделі стали важливими і достатньо сформованим напрямком у сучасній лінгвістиці. У свою чергу мовна взаємодія також викликає інтерес з боку лінгвістів (Л.А. Козлов, Б.Є. Зернов, В.С. Храковський). Оскільки лінгвісти, торкаючись цієї теми, стикаються з деякими труднощами її формулювання, комплексного уявлення про мовну польову взаємодію (тобто кореляцію ядерних та периферійних компонентів значення) до цих пір не отримали, що і є актуальним питанням на сьогоднішній день. Проблема інтра та міжпольової взаємодії є багатогранною, зокрема дослідження взаємодії полів суміжних понять, структура поля, кореляцію периферійних та центральних компонентів лексико-семантичного поля.

У нашому дослідженні лексичної парадигми “appeal” ми використовуємо термін лексико-семантичне поле, оскільки вважаємо, що лексико-семантична група є одним з багатьох мікрополей, що формують лексико-семантичне поле.

У сучасній лінгвістиці існує велика кількість підходів до структури лексико-семантичного поля. А. Середницька у своєму дослідженні пропонує наступну структуру семантичного поля дієслова. Кожне поле складається з синонімічних рядів (очолюваних синонімами-домінантами) які виокремлюються на основі лексико-семантичних диференційних сем [7, с. 36].

Л. Солодка, у свою чергу, досліджуючи лексико-семантичне поле назв руху виокремила наступну структуру: лексико-семантичне поле (ЛСП) – лексико-семантична група (ЛСГ) – лексико-семантична підгрупа (ЛСПГ), де ЛСПГ – це сукупність хремотонімів (назв предметів), об’єднаних диференційною семою, яка пов’язує їх опозитивними відношеннями подібності або протиставлення; ЛСГ – це сукупність ЛСПГ, об’єднаних однією архісемою, що наявна в значенні всіх членів групи й відображає їхні спільні категорійні властивості й ознаки; ЛСП – це сукупність ЛСГ, об’єднаних за поняттєвим / концептуальним критерієм навколо мікроконцепту [8, с. 332].

О.О.Половинко досліджуючи засоби вербалізації концепту ВІК у російській мові включає у структуру семантичного поля такі лексичні парадигми як лексико-семантична група, тематична група. Лексико-семантичні групи формуються на основі інтегральних та диференціальних сем. Вказані ЛСГ у свою чергу є струк-

турними компонентами відповідних тематичних парадигм, куди входять також синтаксично й / або семантично складніші одиниці, об'єднані спільною темою [5, с. 8].

Також, у структурі ЛСП виокремлюють **ядро, центр та периферію**. **Ядро** консолідується навколо компонента-домінанти, що виражає загальне значення для всіх лексем у даному полі. Методика встановлення центрального члена ядра була запропонована Ш. Баллі [2, с. 131] та далі розроблена в працях вітчизняних лінгвістів. Дослідження показали, що це має бути слово широкої семантики, яке характеризується високою частотою вживання та має властивість групувати навколо себе лексичний матеріал. **Центральну частину** ЛСП формують лексеми (лексико-семантичні групи лексем), у змісті яких інтегральна сема є основною. Перехід від ядра до периферії здійснюється поступово, витісняючи ряд периферійних зон. Така нечіткість межі між ядром та периферією вбачається І.А. Стерніним як одне із головних положень польової концепції мови [9, с. 38]. До периферії поля входять периферійні лексеми інших ЛСП. За словами Н.І. Толстого, саме через периферійну зону може бути встановлений зв'язок різних полів, які перетинаються і входять одне в одне, що і надає лексико-семантичній системі мови не лише міцну внутрішню цілісність, але й мобільність та гнучкість [10, с. 52].

При дослідженні семного складу лексем, які характеризують заклик в англійській мові використовувалися поняття "інтегральних" і "диференціальних" сем. Згідно Е.Ф.Арсентьєвой, якщо інтегральні семи є найбільш загальними і служать підставою для об'єднання лексем у певні семантичні групи і підгрупи, то диференціальні семи є додатковими семантичними ознаками, відбивають другорядні властивості і характеристики досліджуваного предмета і виконують диференціальну функцію і тим самим дають можливість реконструювати ЛСГ" [1, с. 28].

Формування лексико-семантичного поля дієслова "appeal" в англійській мові відбувається в три етапи:

1-й етап „Інвентаризація конститuentів” – добір із лексикографічних джерел дієслівних лексем “appeal” (ономасіологічно-семасіологічний підхід – Ж.В. Лечицька, Л.О. Нестерська, Ю.М. Караулов) з метою укладання точного переліку фактичного матеріалу для формування ЛСП “appeal”. У підсумку укладено перелік з 38 лексем.

2-й етап „Семантичні характеристики лексем” – створення

класифікації лексем “appeal” (компонентний аналіз – В. Геденаф, Ф. Лаунсбері, О.С. Ахманова та ін.), аналіз конотації та форм вираження конститuentів з метою з’ясування диференційних сем ЛСП “appeal”. Як результат встановлено:

а) два основні типи структури дієслів “appeal”:

– інтегральна структура – наявність лише інтегральних сем (request, ask for – відсутність диференційної семи);

– інтегрально-диференційна структура – наявність додаткових диференційних сем (demand = “request” + “forcefully”).

3-й етап „Розподіл конститuentів на ЛСГ та ЛСП” – кінцеве структурування ЛСП “appeal” на засадах комплексного врахування формалізованих критеріїв.

Провівши наведені три етапи ми отримали таку структуру ЛСП дієслова “appeal” у системі англійської мови. ЛСП дієслова “appeal” в англійській мові складається з 38 лексем, які містять у своїй семантичній структурі інтегральну сему “request, ask for”. Дані лексеми відносяться до центру ЛСП дієслова “appeal”, оскільки у своїй структурі містять інтегральну сему.

Периферію даного ЛСП формують лексеми які у своєму семному складі містять диференційні ознаки. Чим більше диференційних сем присутні в семантиці певної лексеми тим далі вона знаходиться від ядра. Нами було виокремлено 4 периферії у структурі ЛСП “appeal”.

Периферія 1 (лексеми які зустрічаються у восьми словниках) – *invite, order*; периферія 2 (лексеми які наведені у семи словниках) – *beseech, claim, inquire, solicit*; периферія 3 (лексеми які зареєстровані у шести словниках) – *desire, implore, move, seek, summon*; периферія 4 (лексеми які відмічені у п’яти словниках) – *adjure, cry out, exhort, importune, invoke, nag, pray, press, speak for, turn to, wish*.

Дев’ять ЛСГ були виокремлені на основі фіксації у значенні інтегральної семи “request, ask for” та диференційних сем: “demand”, “apply”, “ask”, “request”, “entreat”, “plead”, “challenge”, “summon”, “urge”. Кожна ЛСГ формується на основі лексем об’єднаних хоча б однією спільною (інтегральною) парадигматичною семою (чи хоча б одним спільним семантичним множитком).

1. ЛСГ Demand – *order, summon, request, ask, command, demand*;

2. ЛСГ Apply – *appeal, claim, inquire, petition, put in, request, requisition, solicit, sue*;

3. ЛСГ Request – *appeal, apply, ask, call, challenge, claim,*

demand, desire, invite, invoke, order, petition, solicit, supplicate, beg, beseech, entreat, requisition, put in, pray, sue;

4. ЛСГ Ask – *appeal, apply, request, solicit, beg, beseech, claim, crave, demand, entreat, implore, petition, plead, pray, seek, sue, supplicate;*

5. ЛСГ Beg – *adjure, beseech, bid, conjure, press, plead, appeal to, ask, crave, enjoin, exhort, implore, importune, petition, pray, request, supplicate;*

6. ЛСГ Plead – *appeal, invoke, adjure, beg, beseech, bid, conjure, entreat, implore, pray, press, ask, crave, importune, petition, request, solicit, supplicate;*

7. ЛСГ Petition – *appeal, supplicate, request, ask, entreat, sue;*

8. ЛСГ Entreat – *ask, beg, beseech, implore, adjure, conjure, invoke, obsecrate, press, urge;*

9. ЛСГ Urge – *appeal, beg, beseech, entreat, exhort, implore, persuade, plead, press, solicit, recommend, move.*

Три ЛСГ були виокремлені на основі актуалізації диференційних сем: “strength of appeal” та “communicator’s status”. Дані ЛСГ формуються за допомогою ЛСПГ, які в свою чергу – на основі диференційних сем, що стають спільними для даних ЛСПГ.

У структурі значення лексем ЛСП “appeal” було виокремлено диференційні семи інтенсивності маніфестації заклику. Нами було встановлено 8 диференційних сем: “imperative”, “urgent”, “persistent”, “earnest”, “humble”, “formal”, “neutral”, “legal” які формують ЛСГ інтенсивності заклику:

ЛСПГ Imperative / Forceful – *demand, exhort;*

ЛСПГ Urgent – *appeal, beg, demand, exhort, implore, importune, nag, solicit;*

ЛСПГ Persistent – *beg, importune, nag, press, push, solicit;*

ЛСПГ Earnest – *adjure, appeal, beg, beseech, entreat, exhort, implore, invoke, plead, pray, press, supplicate;*

ЛСПГ Humble – *beg, plead, supplicate;*

ЛСПГ Formal – *charge, invite, move, petition, put in;*

ЛСПГ Neutral – *ask, request;*

ЛСПГ Legally – *claim, petition, sue.*

Кожна ЛСПГ відмічена інтегральною семою “strength” та диференційною семою, яка позначає градацію інтенсивності.

Оскільки заклик характеризується адресованістю, то значення має фактор адресата та адресанта. У розглянутій парадигмі у ролі адресата та адресанта можуть бути суб’єкти, які мають різний соціальний та поза соціальний статус. Так, наприклад, такі дієслова

заклику як *pray* та *beg* виражають звернення до Всевишнього; *demand* та *order* – можуть реалізовувати неоднорідність соціальних ролей, оскільки в певних контекстах право вимагати припускає наявність підстав, які виражаються в ієрархічних відношеннях учасників комунікативного акту. З іншого боку, ієрархія комунікативних ролей може залежати від конкретної мовної ситуації, яка по-своєму регулює ієрархію соціальних ролей. Так, наприклад, в залежності від конкретного типу ситуації, “request”, “entreat”, “supplication” можуть вживатися комунікантом, соціальний статус якого вище ніж у адресата його заклику. Отже, нами було виокремлено ЛСПГ у структурі ЛСГ “communicator’s status”.

ЛСГ статус учасника комунікації:

ЛСПГ “higher” складається з дієслів “appeal” у семантиці яких реалізовується диференційна сема “higher social status”. Наприклад, *ask, command, demand, order, summon, call for, require, exact, importune, require, urge, exhort, press*.

ЛСПГ “peer” формується з дієслів у семантичній структурі яких реалізується диференційна сема “equal social status” – *ask, appeal, apply*.

ЛСПГ “lower” формується на основі дієслів з семантикою “inferior social status” – *appeal, pray, supplicate, petition, supplicate, apply, beg, beseech, entreat, file, implore, importune, plead, request, sue for*.

Відповідно, проаналізоване лексико-семантичне поле складається з 38 дієслівних лексем, що відображають модель картини світу, репрезентовану закликом в англійській мові. Ця модель є відкритою системою, яка постійно поповнюється. Сформовані ЛСГ можуть розглядатися як відносно самостійні мікросистеми. Запропонований аналіз вважаємо перспективним для більш глибокого вивчення лексико-семантичного поля “appeal” у структурі сучасного англомовного політичного дискурсу.

Наступним етапом нашого дослідження буде верифікація даних отриманих за допомогою компонентного аналізу дієслова “appeal” у структурі сучасного політичного дискурсу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арсентьева Е.Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц / Е.Ф. Арсентьева. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1989. – 127 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М., 1961. – 200 с.
3. Левицкий В.В. Семасиология / В.В. Левицкий. – Винница : НОВА КНИГА, 2006. – 512 с.
4. Нікітіна Ф.О. Виділення, визначення лексико-семантичних полів / Ф. О. Нікітіна.

- кітіна // Мовознавство. – 1981. – № 1. – С. 11–15.
5. Половинко О.О. Лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори наповнення семантичних полів у сучасній російській літературній мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “російська мова” / О.О. Половинко. – Дніпропетровськ, 2006. – 22 с.
 6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
 7. Середницька А. Архілексеми як інтегральні лексичні одиниці та їхнє місце в курсі української мови як іноземної / А. Середницька // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 191–197.
 8. Солodka Л. Лексико-семантичне поле назв руху в газетних заголовках сучасних видань // Л. Солodka // Теле- та радіожурналістика. – 2010. – Вип. 9. – С. 330–335.
 9. Стернин И.А. Лексическое значение слова / И.А. Стернин. – Воронеж, 1985. – 188 с.
 10. Толстой Н.И. Некоторые проблемы сравнительной славянской семантики / Н.И. Толстой // Славянское языкознание. – М., 1968. – С. 50–56.

Вікторія Прима
(Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Висвітлено основні аспекти дослідження термінологічної лексики. Розглянуто основні підходи до визначення термінів, напрямки їхнього аналізу та класифікації.

Ключові слова: термін, терміносистема, значення.

Освещены основные аспекты исследования терминологической лексики. Рассмотрены основные подходы к определению терминов, направления их анализа и классификации.

Ключевые слова: термин, терминсистема, значение.

The article outlines main aspects of study of terminology. The main approaches to the definition of terms, aspects of their analysis and classification have been viewed in the article.

Key words: term, term system, meaning.

Одним із актуальних завдань сучасної лінгвістичної науки є вивчення основних тенденцій, характерних для становлення та розвитку термінологічної лексики, яка вербалізує поняття певних галузей людської діяльності.

Мета даного дослідження полягає у висвітленні основних теоретичних аспектів дослідження термінологічної лексики у сучасному мовознавстві.

Кожне дослідження термінологічної лексики спирається на відповідне визначення терміна. З питань визначення терміна, вимог, пропонуваніх до нього, існують різні, часто неоднозначні точки зо-